

ЗА ЧИТАЛИЩАТА И СЪЮЗА ИМЪ

Читалищата сж рожба на възраждането на народа ни. Самото название сочи, каква целъ сж преследвали чрезъ тѣхъ основателитѣ имъ. И наистина, читалищата нѣкога бѣха мѣсто за четене. Четенето е било рѣдко лично (индивидуално), а обикновено задружно (колективно): единъ чете, а други слушатъ. Това се е диктувало отъ наличнитѣ условия: добре грамотнитѣ хора не бѣха много, слабограмотнитѣ — повече, а неграмотнитѣ — грамадно мнозинство. Въ това време нѣмаше библиотеки и читални, а интересуващитѣ се събираха въ училището или въ килия при черквата, дето слушаха четенето. Въ тия времена и книгитѣ за четиво бѣха рѣдкостъ. Сжщо бѣха рѣдкостъ, дори по-голѣма, и вестницитѣ? И хората бѣха принудени, да се събиратъ и да слушатъ четенето. Много отъ книгитѣ и вестницитѣ, които идѣха отъ чужбина, грижливо бѣха крити отъ окото на турската властъ. Само онова, което бѣше позволено отъ цензурата, можеше свободно да се чете. Но колцина се сдобиваха съ книги и вестници?

Обикновено четенето се предшествуваше и последваше отъ разговори, съобщеная и разсждения върху най-различни въпроси отъ общественъ и политически характеръ. По-късно отъ името на читалищата се даватъ представления, уреждатъ се сказки, вечеринки и други забави. Така читалищата ставатъ центъръ на културния животъ и огнища за политическа пробуда и народностно осъзнаване.

Дълго време инициатори за образуване на читалища бѣха учителитѣ. Тѣ бѣха и душата на читалищата, като съ своя трудъ имъ даваха животъ. И понеже нравитѣ не позволяваха на жената да излиза на сцена, учителитѣ, обикновено младитѣ, играеха на сцената женскитѣ роли.

Въ живота и дейността на читалищата вземаха участие и свещеницитѣ и по-буднитѣ занаятчии и търговци. Свещеницитѣ даваха повече морална и материална подкрепа, а занаятчиитѣ и търговцитѣ бѣха и непосредствени дейци.

Съ какви трудности бѣше съпроводена читалищната работа, сегашнитѣ поколѣния мъчно могатъ да си представятъ. Достатъчно е да спомена, че чергитѣ за завеси и кулиси, столове за първитѣ мѣста на публиката и всичко, що бѣ потрѣбно за сцената, се събираше отъ частни къщи, дето се отнасяше следъ представлението. Разбира се, че по-голѣмитѣ училищни стаи или коридоритѣ служеха за сцена и за зрителна зала. По-късно, когато имаше известни материални и други въвъможности, наемаха и се строеха специални читалищни помѣщения. Съ течение на времето и учителкитѣ взеха да взематъ участие въ читалищния животъ, като на много мѣста образуваха женски и девически образователни дружества.

Дейността на читалищата преди и следъ освобождението бѣше общокултурна. Но тя засѣгаше изключително областта на духовната